

7. Технічне регулювання в ЄС // Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії : офіц. сайт. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/Ukraine+-+EU+export-import+helpdesk+/Non-tariff+regulation/Technical+Regulation> (дата звернення: 01.03.2019)

Одержано 07.03.2019

УДК 343.98

Станіслав Ігорович ПЕРЛІН,

*кандидат юридичних наук,
директор Харківського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України*

ХАРАКТЕРИСТИКА ІСТОРИЧНИХ ПЕРІОДІВ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ЕКСПЕРТНОЮ СЛУЖБОЮ МВС УКРАЇНИ

Найбільший обсяг завдань щодо техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів поліції щодо розкриття та розслідування злочинів в Україні завжди покладался на відповідні відомчі науково-технічні підрозділи. Історично склалося так, що саме їхні фахівці забезпечували технічний супровід слідчих дій та оперативно-розшукових заходів. Постійно розширювалось і коло судово-експертних досліджень, що ними проводились.

На нашу думку, сьогодні вже є можливість вести мову не просто про процес розвитку експертно-криміналістичних підрозділів системи МВС України, а про його систематизацію на підставі виокремлення найбільш значущих періодів їх функціонування. Пропонуємо визначити чотири основні етапи: 1) дорадянський (до 1917 року); 2) радянський етап (з 1917 до 1991 року), що поділяється на довоєнний і післявоєнний періоди; 3) пострадянський етап (з 1991 до 2015 року); 4) етап сучасного розвитку (з 2015 року і дотепер).

Дорадянський етап характеризується створенням умов для організації спеціалізованих установ експертно-криміналістичного забезпечення кримінальної юстиції, коли початок поліцейським криміналістичним установам поклали відповідні довідково-реєстраційні підрозділи. Даному етапу, по-перше, був притаманний розвиток спеціальних галузей знань (техніко-криміналістичне дослідження документів, судово фотографія, балістичні дослідження, антропометричні і дактилоскопічні дослідження та деякі інші). По-друге, він характеризується виникненням нових підрозділів техніко-криміналістичного забезпечення поліції, таких, наприклад, як антропометричний кабінет при Київській міській розшуковій поліції, дактилоскопічне бюро, довідково-реєстраційне бюро тощо. По-третє, на цьому етапі діяльність криміналістичних підрозділів поліції в більшості була спрямована на вирішення завдань розшуку, реєстрації та ідентифікації злочинців, а також знарядь злочину й інструментів для його вчинення.

Слід відзначити, що саме на дорадянському етапі відбулося започаткування використання наукових здобутків у криміналістиці, коли досягнення в різних спеціальних галузях науки і техніки замінили застарілі прийоми і методи, що використовувалися не завжди обізнаними в цьому особами.

Радянський етап (з 1917 до 1991 року) найбільш широко досліджений у науковій літературі. Переважно його прийнято поділяти на довоєнний і післявоєнний періоди.

У цілому довоєнний період радянського етапу розвитку експертних установ МВС України може бути охарактеризований таким чином: 1) подоланням негативних наслідків громадянської війни на початку довоєнного періоду, а саме наслідків руйнування кабінетів судової експертизи та довідково-реєстраційних бюро, знищення дактилоскопічних картотек злочинців, зменшення кваліфікованих кадрів, нестачі спеціальної літератури і таке інше; 2) відновленням і розвитком зруйнованих інституцій. Наприклад, було утворено Центральне реєстраційно-дактилоскопічне бюро Головного управління міліції та введено дактилоскопічну реєстрацію на місцях; 3) початком унормування діяльності криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ, розробленням нормативно-методичної бази організації їх діяльності; 4) законодавчим закріпленням використання спеціальних знань у доказуванні; 5) підготовкою спеціалістів і комплектуванням

ними підрозділів; б) проведенням науково-дослідної роботи, одним з основних напрямів якої була розробка нових методів дослідження речових доказів.

Післявоєнний період радянського етапу розвитку експертних установ МВС України може бути охарактеризований таким чином: 1) виокремленням науково-технічних апаратів у галузеву службу органів внутрішніх справ і в подальшому створенням самостійного Науково-технічного відділу Управління міліції Міністерства внутрішніх справ; 2) підвищенням ролі експертів у діяльності з розслідування злочинів; 3) розширенням мережі криміналістичних лабораторій, підбором і навчанням експертних кадрів, упровадженням засобів криміналістики у практику розслідування злочинів.

Більшість дослідників виокремлюють етап сучасного розвитку експертних установ із середини 90-х років минулого століття, тобто з перших спроб формування в Україні нової мережі таких закладів. Проте, на нашу думку, із сучасних позицій можна стверджувати, що радикальних змін у підходах щодо технічного забезпечення криміналістичної діяльності ні у 90-х роках 20-го століття, ні у 10-х роках 21-го століття не відбулося. Глибока економічна криза в державі, нестабільні політичні процеси не дозволяли не те що кардинально покращувати стан техніко-криміналістичного забезпечення правоохоронної діяльності, а й підтримувати його на пристойному рівні. Тобто мова має йти не про якийсь принципово новий перспективний період розвитку, а про етап «виживання», який у підходах до організації та здійснення професійної діяльності експертно-криміналістичних підрозділів суттєво не відрізнявся від радянського. Отже, слід вести мову про пострадянський етап (з 1991 до 2015 року), на якому залишилася система експертних установ, що була одержана у спадок від УРСР, але робилися спроби змінити її, пристосовувавши до нових умов роботи.

У цілому пострадянський етап розвитку експертних установ МВС України може бути охарактеризований: а) утворенням Вибухотехнічної служби МВС України, а згодом і регіональних вибухотехнічних підрозділів; б) створенням Експертно-криміналістичної служби як окремої системи експертних підрозділів.

Зважаючи на ту обставину, що після Революції Гідності та остаточного обрання Україною шляху на євроінтеграцію в нашій державі було розпочато роботу із запровадження принципово нових підходів до організації діяльності органів правопорядку, є підстави стверджувати про виокремлення нового етапу сучасного розвитку експертно-криміналістичних підрозділів системи МВС України. Цей етап розпочався у 2015 році разом із реформуванням МВС України, створенням Національної поліції, намаганням розмежувати підрозділи техніко-криміналістичного забезпечення досудового розслідування та експертно-криміналістичні підрозділи. Отже, він знаменується початком кардинальних змін у системі відомчих експертних закладів.

Загалом сучасний етап розвитку експертних установ МВС України може бути охарактеризований наступним чином: 1) розпочато реформування відомчих експертно-криміналістичних підрозділів шляхом утворення структурно відокремленої Експертної служби МВС України, яку підпорядковано МВС України, а не органу досудового розслідування (поліції); 2) здійснено спробу розподілити функції з техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів досудового розслідування між інспекторами-криміналістами (підрозділи Національної поліції України) та експертами Експертної служби МВС України.

Зазначений етап лише розпочався, і основні заходи щодо розвитку техніко-криміналістичного забезпечення в нових умовах функціонування органів правопорядку ще попереду. Можна стверджувати, що зараз тільки створюються передумови для належної організації роботи відомчих криміналістичних установ згідно з передовими світовими стандартами.

Уявляється очевидним, що в першу чергу необхідно вжити заходів щодо кардинального поліпшення стану матеріально-технічної бази зазначених підрозділів, підвищення фахового рівня працівників, забезпечення відповідності експертних досліджень міжнародним стандартам якості тощо. На нашу думку, вирішувати ці завдання було б простіше, якби основні функції щодо техніко-криміналістичного забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій, а також і судово-експертну роботу виконували підрозділи Експертної служби МВС України.

Одержано 28.03.2019